

Philippe Claudel

Brodekas

*Nepavaldus laikui pasakojimas,
persunktas kaskiškojo pasaulio ir
brolių Grimų pasakų atšvaitų.*

– BOYD TONKIN

romanas

baltos lankos

Philippe Claudel

Brodekas

romanas

Iš prancūzų kalbos vertė Jonė Ramunytė

baltos lankos

I

Aš vadinuosi Brodekas, ir aš čia niekuo dėtas.

Turiu tai pasakyti. Reikia, kad visi tai žinotų.

Aš pats nieko nepadariau ir, vos sužinojęs, kas įvyko, niekada nebūčiau norėjęs apie tai prabilti, būčiau užgniaužęs savo atmintį ir laikęs, kol ji apsimamins kaip kiaunė geležiniuose spąstuose.

Bet anie mane privertė.

– Tu moki rašyti, – pasakė, – juk mokeisi.

Atsakiau, kad tai buvę visai menki, beje, net nebaigti mokslai ir aš neką teprisimenu. Bet jie nieko nenorėjo girdėti:

– Tu moki rašyti, tau paklūsta žodžiai, žinai, kaip jais naudotis ir kaip pasakyti visokius dalykus. To ir pakaks. O mes to nemokam. Viską supainiotume, o tu – tu papasakosi, ir jie tavimi patikės. Be to, turi mašinėlę.

Toji mašinėlė labai sena. Kai kurie klavišai sulūžę. Bet nėra kuo jų pakeisti. Ji aikštinga. Nualinta. Kartais netikėtai užsikerta lyg maištaudama. To jiems, aišku, nepasakiau, nes nenorėjau baigti kaip *Anderer*.

Neklauskite manęs jo vardo, mes niekada jo nežinojome. Netrukus žmonės ėmė jį vadinti visokiausiomis pramanytomis tarmiškomis pravardėmis, kurias išverčiu: *Vollaugä* – Kukulakis – dėl kiek išsprogusių jo akių; *De Murmelnër* – Murmeklis – nes labai mažai šnekėdavo ir visada patyliukais, tarytum alsuotų;

Mondlich – Mėnulinis – nes, rodėš, skrajojo kažkur padebesiais;
Gekamdörhin – Priklydėlis.

Man jis visad buvo *De Anderer* – Kitas – gal ne tik todėl, kad atkako iš niekur, o kad buvo kitoks, ir šitai aš puikiai žinojau: kartais net, turiu prisipažinti, man dingojos, kad jis – tai šiek tiek aš pats.

Tikrojo jo vardo nė vienas mūsiškių niekuomet nesiteiravo, gal tik kartą klausė meras, bet, regis, atsakymo nesulaukė. Dabar jo nebesužinosime. Per vėlu; turbūt taip ir geriau. Tiesa gali suraižyti rankas ir palikti tokias žaizdas, su kuriom nebegalėsi gyventi, o daugelis mūsų labiausiai ir nori – gyventi. Ir kuo neskausmingiau. Tai žmogiška. Manau, ir jūs būtumėt buvę tokie kaip mes, jeigu būtumėt išgyvenę karą ir tai, ko jis čia pridarė, svarbiausia – tai, kas buvo po karo, per tas savaites ir tuos kelis mėnesius, kaip tik tuos, per kuriuos šis žmogus atklydo į mūsų kaimą ir čia įsikūrė štai taip, netikėtai. Kodėl jis pasirinko mūsų kaimą? Kalnų atšakose šitiek kaimų, kiūtančių tarp girių kaip kiaušiniai lizde, ir daugelis jų panašūs į mūsiškį. Tai kodėl pasirinko mūsiškį, taip nuo visko nutolusį, tokį atkampų?

Viskas, ką pasakoju apie tą momentą, kai jie pasakė norį, kad tai būčiau aš, įvyko Šloso smuklėje maždaug prieš tris mėnesius. Kaip tik po... kaip tik po... nežinau, kaip pasakyti, tarkime, įvykio, tragedijos ar incidento. Nebent pasakyčiau: *Ereigniës*. *Ereigniës* – keistas žodis, toks miglotas, pamėkliškas ir reiškia maždaug „tai, kas atsitiko“. Gal geriau tai pavadinti žodžiu tarmės, kuri nėra nė kalba, bet taip nuostabiai priglunda prie odos, alsavimo ir sielų tų, kurie čia gyvena. *Ereigniës* – kad apibūdintum tai, kas neapibūdinama. Taip, sakysiu *Ereigniës*.

Taigi tai ką tik atsitiko. Išskyrus porą trejetą senių, tūnančių prie savo krosnies, ir veikiausiai kleboną Paiperį, matyt, pagiriojantį nuo slyvinės kur nors mažoje bažnytėlėje, kurios sienų

plotis – sulig išskėstais erelio sparnais, visi vyrai buvo čia, smuklėje, panašioje į didelę apytamsę olą, pritvinsią tabako ir židinio dūmų, – apkvaite, priblokšti to, kas nutiko, o sykiu, kaip čia pasakius, atlėgę, nes visa tai kaip nors turėjo baigtis. Žinot, mes nebegalėjome.

Kiekvienas tarytum susigaužė savo tyloje, nors smuklėje buvo kone keturiasdešimt vyrų, susispaudusių kaip silkės statinėje, vieni kitus dusinančių, uodžiančių vienas kito kvapus, alsavimą, kojas, aitrų prakaito, drėgnų drabužių, senos vilnos ir gelumbės tvaiką, persismelkusį dulkėmis, mišku, mėšlu, šiaudais, vynu ir alumi, ypač vynu. Ne, nei vieni, nei kiti nebuvo girti, ne, per daug paprasta būtų atsipirkti girtumu. Akimirksniu užmirštume visą tą žiaurumą. Pernelyg paprasta. Gerokai pernelyg paprasta. Pamėginsiu nesumenkinti to, kas itin sunku ir sudėtinga. Pamėginsiu. Neprižadu, kad man pavyks.

Kad mane teisingai suprastumėte, kartoju: aš būčiau linkęs nutylėti, bet jie reikalavo viską papasakoti, ir to reikalaudami daugelis jų gniaužė kumščius ar laikė rankas susibrukę į kišenes, kaip įsivaizduoju, spausdami savo peilio kotą – to paties peilio, ištraukto tiesiai iš...

Nereikia užbėgti į priekį, bet tai sunku, nes dabar už savęs jaučiu kažką vykstant – bruzdesį, garsus, žvilgsnius. Jau kelios dienos svarstau, ar po truputį nevirstu grobiu, medžiojamu su minančiais ant kulnų varovais ir šnopuojančiais šunimis. Jaučiuosi sekamas, persekiojamas, prižiūrimas, lyg nuo šiol kažkas nuolat šmėžuotų man už peties, stebėdamas menkiausią mano gestą ir skaitydamas mano smegenyse.

Aš dar grįšiu prie to, kam pasitarnavo tie peiliai. Būtinai sugrįšiu. Ir norėjau pridurti, kad atsisakyti to, ko jūsų prašo, kai nuotaika tokia savotiška, kai visų galvos dar pilnos žvėriškumo ir kruvinų minčių, neįmanoma ir net labai pavojinga. Taigi sutikau,

nors ir prieš savo valią. Tiesiog atsidūriau smuklėje netinkamu metu, kelios minutės po *Ereigniės*, tą stingulio, dvejonės ir neryžtingumo akimirka, kai nusitveriama pirmo, kuris pravers duris – ir jis arba paverčiamas išgelbėtoju, arba sukapojamas į gabalus.

Šlosmo smuklė – didžiausia mūsų kaimo užėiga; be to, yra dar penkios kitos, pašto skyrius, galanterijos ir geležies dirbinių krautuvėlės, mėsinė, bakalėjos, žarnokų ir kogalvių parduotuvėlės, mokykla, S. notarinės kontoros filialas, nevalyvas kaip arklidė, jame viešpatauja nukriošęs pensnė, vadinamas metru, nors jis tik raštininkas, ir mažutė Jenkinso kontorėlė; Jenkinsas atliko policininko vaidmenį, bet žuvo kare. Prisimenu, kaip jis išėjo pirmas, – jis, niekad nesišypsodavęs, tądien juokdamasis visiems spaudė rankas, tarsi trauktų į savo vestuves. Niekas negalėjo jo atpažinti. Sukdamas už Mioberšvaino lentpjūvės kampo jis plačiai pamojo ranka ir atsisveikindamas džiugiai švystelėjo aukštyn kepurę. Daugiau niekad jos nematėme. Jo niekas taip ir nepakeitė. Kontorėlės langinės uždarytos. Nuo to laiko tik slenkstis kiek apsamojo. Durys užrakintos, ir aš nežinau, kas turi raktą. Niekuomet nesiteiravau. Išmokau per daug neklausinėti. O dar išmokau įgauti sienų ir gatvės dulkių spalvą. Tai visai nesunku. Aš į nieką nepanašus.

Kai krautuvėlė, kurią laiko našlė Bernart, po saulėlydžio nuleidžia savo geležinę uždangą, Šlosmo smuklė šiek tiek prekiauja bakalėja. Be to, tai labiausiai lankoma užėiga. Joje dvi salės: didžioji, priekinė, pajuodavusio medžio sienomis, jos grindys nubarstytos pjuvenomis, į ją žengdamas beveik įkrenti, nes reikia nusileisti dviem stačiomis pakopomis, ištašytomis tiesiai smiltainyje ir per vidurį išduobtomis daugybės vieni kitus keičiančių gėrėjų puspadžių. Ir dar mažoji, galinė, kurios niekada nesu matęs. Nuo pirmosios ją skiria puošnios maumedžio durys, ant kurių išraižyta data: 1812. Mažoji salė – ne bet kam, jie susirenka

ten kartą per savaitę, antradienio vakarą, geria ir rūko savo laukų tabaką porcelianinėse pypkėse riestais kandikliais ir prastus cigarus, pagamintus nežinia kur. Jie net davė sau vardą – *De Erwecken's Brudershaf*, o tai maždaug reiškia „Pabudimo brolija“. Keistas pavadinimas keistai brolijai. Tiesą sakant, nežinia, kada ji buvo įsteigta nei koks jos tikslas, nei kaip į ją įstoti, nei kas jos nariai – matyt, stambūs ūkininkai, gal metras Knopfas, pats Šlosas ir, žinoma, meras Hansas Oršviras, stambiausias vietinis turčius. Nežinia ir tai, ką jie veikia ar ką vieni kitiems sako, kai susiburia. Kai kurie pasakoja, kad ten priimami esminiai sprendimai, tvirtinamos keistos sutartys, pažadai. Kiti įtaria, kad jie čia skalauja gerklę degtine, lošia šaškėmis ar kortomis, rūko ir pokštauja. Yra ir tokių, kurie sako girdėję pro duris sklindančią muziką. Galbūt tiesą žinojo mokytojas Diodemas, kuris naršė visur – po popierius ir po žmonių galvas – ir taip troško suvokti įvairius dalykus ir išvirkščią jų pusę. Bet jo, vargšo, deja, nebėra, ir su juo apie tai nepasikalbėsi.

Į Šlosos smuklę aš beveik niekad neinu, nes, turiu prisipažinti, Diteris Šlosas su savo niūriomis kurmio akutėmis, amžinai po pliku rausvu kiaušu rasojančia kakta ir parudusiais dantimis, kurie trenkian purviniais tvarsčiais, mane trikdo. Be to, yra dar viena priežastis: grįžęs iš karo aš nepasigendu žmonių draugijos. Pripratau prie savo vienatvės.

Ereignis vakarą į smuklę mane pasiuntė senoji Fedorina – parnešti sviesto, kurio ji pristigo. Norėjo iškepti smėlinių tešlainių. Šiaip jau apsipirkti eina ji. Bet tą lemtingą vakarą mano Pupketė gulėjo lovoje karščiuodama, o Fedorina sėdėjo jos galvūgalyje ir pasakojo jai nelaimėlio siuvėjuko Bilisio istoriją; Emelija, mano žmona, tylutėliai niūniavo šalia jų savo dainelę.

Nuo to laiko aš daug mažčiau apie tą sviestą, tą sviesto gumulėlį, kurio pristigo sandėliuke. Niekuomet negali gerai

suvokti, kaip nuo nereikšmingų dalykų – sviesto gumulo, tako, kurį palieki dėl kito, šešėlio, kurį seki ar nuo kurio sprunki, strazdo, kurį nusprendei pašauti ar pagailėti, – gali priklausyti gyvenimo eiga.

Pupketė su savo gražiomis pernelyg blizgančiomis akimis klausėsi senės balso, kurį kadaise aš pats girdėjau sklindant iš tos pačios, tik jaunesnės burnos; dabar joje trūko dantų. Pažvelgė į mane juodomis karštinės įkaitintomis akutėmis. Jos skruostai buvo įraudę kaip bruknės. Nusišypsojo, ištiesė į mane rankes, sumojavo jomis ore, čiepsėdama kaip ančiukas: „Tėtuk, sugrįžk, tėveli, sugrįžk!“

Išėjau skambant ausyse mano vaikelio muzikai ir žodžiams, kuriuos švagždėjo Fedorina:

Bilisis prie savo lūšnos slenksčio išvydo tris riterius su nu-blankusiais nuo laiko šarvais. Visi trys laikė nusiųtą rusvas ietis ir sidabrinis skydus. Jų veidų, netgi akių nebuvo matyti. Taip dažnai būna, kai jau per vėlu.

II

Naktis apgaubė kaimą kaip vežikas pakelės laužo žarijas savo apsiaustu. Iš namų su stogais, dengtais ilgomis pušinėmis malksnomis, lėtai kilo mėlyni dūmai, ir stogai panėšėjo į grublėtas fosilijų laikų senovinių gyvūnų nugaras. Jau pradėjo smelkti šaltis, dar menkas, bet neįprastas šaltelis – tokios šiltos kaip kepėjo krosnis buvo paskutinės rugsėjo dienos. Prisimenu, aš pažvelgiau į dangų ir, matydamas visas tas žvaigždes, besispaudžiančias viena prie kitos kaip paukštukai, įbauginti ir ieškantys draugijos, pagalvojau, kad netrukus mes akimoju nugrimsim į žiemą. Žiemą, kuri čionai būna ilga lyg ant špagos sunerti amžiai, ir girių smaugiamas didžiulis tarpeklis tada atrodo it keisti kalėjimo vartai.

Kai įžengiau į smuklę, jie buvo ten – beveik visi mūsų kaimo vyrai tokiomis niauriomis, kaip akmuo sustingusiomis akimis, kad aš bergintis atspėjau, kas nutiko. Oršviras uždarė paskui mane duris ir prisiartinio. Jis vos pastebimai virpėjo. Įbedė į mane savo dideles mėlynas akis, lyg matytų pirmą kartą.

Mano pilvas ėmė pulsuoti, pamaniau, tuoj praris mano širdį; tada aš paklausiau – labai tyliai, nenuleisdamas žvilgsnio nuo lubų, kad turėčiau kur įremti akis, kad pabandyčiau įsivaizduoti *Anderer* kambarį ir patį *Anderer* su jo žandenomis, su siaurais ūseliais, skystomis garbanėlėmis, stirksančiomis abiejose

veido pusėse nuo smilkinių, didelę apvalią jo putlaus geraširdžio vaiko galvą, – pratariau:

– Vis dėlto jūs to nepadarėte?..

Vargu bau tai buvo klausimas. Veikiau aimana, išsprūdusi prieš mano valią.

Oršviras suspaudė man pečius dviem stambiom kaip mulo kanopos letenom. Jo veidas buvo dar ryškiau violetinis negu paprastai, o nuo raupų išėstos tarpunosės lėtai lėtai slydo mažas prakaito lašelis, švytintis kaip kalnų krištolas. Jis vis dar virpėjo, ir kol mane laikė taip nutvėręs, aš virpėjau drauge su juo. „Brodekai... Brodekai...“ Tiek jam pavyko pasakyti. Paskui jis atitraukė, įsispraudė atgal į vyrų minią, spoksančią į mane, ir ištirpo tarp jų.

Pasijutau it varganas buožgalvis, atsidūręs dideliame pavasariniame klane. Man spengė galva. Ir, keista, prisiminiau sviestą, kurio atėjau. Atsisukęs į Diterį Šlošą, stovintį už prekybos stalių, pasakiau:

– Aš tik užėjau nupirkti sviesto, kąsnelio sviesto, ir tiek.

Jis gūžtelėjo geibiais pečiais, taisydamasis flanelinę juostą ant pūsančio kaip kriaušė pilvo, ir, atrodo, kaip tik tada Vilhelmas Furtenhau, valstietis triušio galva, kuriam priklausė visos žemės nuo Šteiniuhės girios iki Haneko plynaukštės, žengtelėjo į priekį ir tarė:

– Gausi sviesto, kiek tik panorėsi, Brodekai, bet išdėstysi tą istoriją, būsi raštininkas.

Aš išpūčiau akis. Pagalvojau, kur Furtenhau galėjo atkapsyti tą žodį *raštininkas* – ištarė jį iškraipydamas, *t* jo lūpose pavirto į *d* – jis, toks kvailas ir turbūt niekad per visą gyvenimą neatsivertęs knygos.

Pasakoti istorijas – amatas, ir ne mano, aš užrašinėju tik trumpus pastebėjimus apie augalijos, medžių, metų laikų ir

medžiojamų gyvūnų būvį, apie Štaubi upės vandens lygio kirtimą, sniegą ir lietu – nereikšmingas darbelis Administracijai, kuri iš tiesų labai toli, už kelių dienų kelio, ir jai į visa tai nusišpjaut. Nelabai žinau, ar mano ataskaitos vis dar pasiekia paskyrimo vietą, netgi nežinau, ar jas kas nors skaito.

Nuo karo pradžios paštas veikia prastai, ir, manau, reikės daugybės laiko, kol viskas sugrįš į vėžes. Aš beveik nebegaunu pinigų. Regis, esu užmirštas ar galbūt atrodau jiems miręs, o gal jiems manęs nebereikia.

Kartais Alfredas Vurcvileris, priėmėjas, kas dvi savaitės pėsčiomis sukariantis kelią į S. ir atgal, – jis vienintelis gali ten lankytis, nes turi *Genähmigung*, „leidimą“ pasikeisti korespondencija, – leidžia suprasti parnešęs man perlaidą ir išspraudžia kelis banknotus. Prašau jo paaiškinti. Jis plačiai mostaguoja rankomis, aš neįmanau išsiaiškinti tų gestų, ir kapoti kaip mėsa garsai veržiasi iš jo burnos, kurią bjauroja didelė kiškio lūpa, tų garsų taip pat nesuprantu. Paimu neįskaitomą sulamdytą kortelę, kurią jis tris syk priploja antspaudu, ir drauge su ja truputį pinigų. Iš jų mes išgyvename.

– Mes tavęs neprašom romano. – Tai Rudis Gotas, kalvis. Nors ir koks bjaurus – arklio kanopa sutraiškė jam nosį ir išpaudė vidun kairįjį skruostikaulį, – jis yra vedęs labai dailią moterį, vardu Gerda, kuri nuolat puikuoja prieš kalvę, lyg nepaliaujamai laukdama dailininko, nutapysiančio jos portretą. – Viską papasakosi, ir gana. Kaip vienoje savo ataskaitų.

Dešinėje rankoje Gotas spaudė savo didelį kūjį. Iš už odinės prijuostės kyšojo nuogi pečiai. Jis stovėjo prie židinio. Ugnis tvilkinio jam veidą, o jo įnagio plienas tviskėjo kaip alavuoti dalgio ašmenys.

– Gerai, – atsakiau, – papasakosiu, pasistengsiu, prižadu, kad pasistengsiu, rašysiu „aš“ kaip visose savo ataskaitose, nes

kitaip pasakoti nemoku, bet įspėju, tai reikš – visi, visi, girdite? Sakysiu „aš“, lyg sakyčiau „visas kaimas“, visos sodybos aplinkui, sutinkate?

Kilo klegesys, tarsi koks nešulinio gyvulio išspaustas garsas, kai šis atsipalaiduoja savo ienose ir marma iš palengvėjimo; paskui jie pasakė:

– Sutarta, taip ir daryk, bet – dėmesio! – nieko nekeisk, turi viską išdėstyti. Reikės iš tiesų viską pasakyti, kad tas, kas skaitys *Raportą*, suprastų ir atleistų.

Nežinau, kas jį skaitys, pagalvojau. Kad suprastų – galbūt, bet kad atleistų – čia jau kas kita: to neišdrįsau pasakyti, pagalvojau slapčia. Kai pasakiau „taip“, per smuklę nuošė šurmuly, tarsi koks atlėgis, kumščiai atsigniaužė. Rankos išniro iš kišenių. Man pasirodė, kad visos tos statulos vėl atvirto į žmones. O aš pats giliai giliai atsikvėpiau. Praėjau per pirštą pro kažką, verčiau net nežinoti, ką.

Tai buvo pernykščio rudens pradžioje. Karas pasibaigęs prieš metus. Šlaitai apsipylę rausvai violetiniais vėlyviais, o rytais granitinę Princorni keterą, ribojančią mūsų tarpeklių iš rytų, dažnai padengdavo pirmasis sniegas, šviežias purus jo baltumas tirpdavo saulei pakilus. Lygiai trys mėnesiai, beveik diena dienon, nuo to laiko, kai *Anderer* atkako pas mus su savo dideliais lagaminais, siuvinėtais drabužiais, savo paslaptimi, savo bėru arkliu ir asilu. „Jo vardas Ponas Sokratas, – pasakė rodydamas į asilą, – o čia Panelė Žiuli, prašom pasisveikinti su Panele Žiuli“, ir dailusis arklys dusyk palenkė galvą, tad trys čia buvusios moterys atsitraukė ir persižegnojo. Dar tebegirdžiu tėvą jo balseį, pristatantį mus abiem savo gyvuliams, lyg tie būtų žmogiškos būtybės; mes visi buvome suglumę.

Šlosas visiems išėmė stiklines, puodukus, dubenėlius, puodelius ir vyno. Man taip pat teko išgerti. Lyg prisiekiant. Siaubo

nuvertas pagalvojau apie *Anderer* veidą kambaryje, kuriame jis buvo, kambaryje, man šiek tiek pažįstamame, nes lankiausi ten jo kviestas tris kartus – persimesti keletu mįslingų žodžių, gurkšnojant juodą, labai keistą arbatą, kokios niekad nebuvo gėręs. Jis turėjo didelių knygų sudėtingais pavadinimais, kai kurių jų kalbų raštas buvo ne toks, kaip mūsiškis ir tikriausiai panėšėjo į rupų čežėjimą ir žvangesį, knygų su paausintais viršeliais ar, atvirkščiai, nudėvėtų kaip skarmalų krūva, kinų porceliano servizą, kurį laikė oda aptrauktoje skrynuteje, dramblio kaulo ir juodmedžio šachmatus, lazda apvalia krištoline rankena ir daugybę kitų daiktų, sukrautų lagaminuose. Jo veidas visada plačiai šypsojo, toji šypsena dažnai atstodavo žodžius, kurių jis šykštėjo. Akys apskritutės, gražios žalios nefrito spalvos, kiek išsprogusios, dėl to žvilgsnis atrodė dar skvarbesnis. Kalbėjo jis labai mažai. Daugiausia klausėsi.

Pagalvojau apie tai, ką visi tie žmonės, kuriuos pažinojau daugybę metų, ką tik padarė. Buvo jie ne pabaisos, o valstiečiai, amatininkai, fermų darbininkai, girininkai, smulkūs valdininkai. Taigi žmonės – kaip jūs ir aš. Pastačiau stiklinę. Paėmiau sviestą, – storą gurvuolį, suvyniotą į pergamentinį popierių, šiugždantį kaip purplelio sparnai, – kuri man padavė Diteris Šlosas, išėjau iš smuklės ir bėgau tekinas iki pat namų. Dar niekada nebuvau taip greitai skuodęs. Niekada.

III

Kai grįžau, Pupketė jau miegojo; Fedorina snūduriavo šalia, praverusi burną su trimis dar likusiais dantimis. Emelija liovėsi niūniuoti. Ji pakėlė į mane akis. Nusišypsojo. Nieko neįstengiau jai pasakyti. Greitai užkopiau laiptais, vedančiais į mūsų kambarį. Smukau po antklode, lyg panirčiau į užmarštį. Man pasirodė, kad krintu iš labai aukštai.

Tąakt aš mažai miegojau ir, be to, labai prastai. Vis sukau, sukau aplink *Kazerskwir*. *Kazerskwir* radosi dėl karo: praleidau beveik dvejus ilgus metus toli nuo mūsų kaimo. Mane išvežė kaip daugybę kitų, nes mūsų vardai, veidai ar tikėjimas buvo ne tokie, kaip tų kitų. Mane uždarė toli, ten, iš kur buvo pasitraukusi visa žmonija ir likę tik nesąmoningi žvėrys, įgavę žmogaus pavidalą.

Tai buvo visiškų tamsybių metai. Noriu pasakyti, kad mano gyvenime, atrodo, atsivėrė juodut juodutėlė ir labai gili tūštuma – štai kodėl vadinu ją *Kazerskwir* – krateris, kurio pakraščiais gana dažnai leidžiuosi klajoti naktimis.

Senoji Fedorina neišeina iš virtuvės. Tai jos didžioji karalystė. Nakties valandas stumia ant kėdės. Ji nemiega. Sako jau pragyvenusi tą amžių. Niekada iš tikrųjų nežinojau, kiek jai metų. Ji pati sakosi neprisimenanti, bet tai juk nesutrukdę jai gimti ir nesutrukdys mirti. Dar sako nemieganti, nes nenori, kad mirtis užkluptų ją netikėtai – ji nori pažvelgti jai į veidą, kai šioji atslinks. Ji niūniuoja užmerktomis akimis, lopo istorijas

ir prisiminimus, siuvinėja smarkiai nudėvėtas mintis, pasidėjusi prieš save ant kelių rankas, ir jos rankose, sausose, kreivom venom ir tiesiom kaip peilio ašmenys raukšlėm išvagotose rankose, gali perskaityti visą jos gyvenimą.

Papasakojau Fedorinai apie metus toli nuo mūsų pasaulio. Tai ji mane slaugė, kai grįžau, Emelija buvo dar per silpna. Fedorina rūpinosi manimi kaip tada, kai buvau mažas. Prisiminė, kaip tai daroma. Maitino mano sudaužytą burną šaukšteliu, tvarstė žaizdas, po truputį gražino riebalus ant apnuogintų mano kaulų, budėdavo prie manęs, kai per smarkiai karščiuodavau, kai tirtėdavau, lyg panardintas į ledo lovį, ir kliedėdavau. Taip praėjo ištisos savaitės. Ji nieko neklausinėjo. Laukė, kol žodžiai patys išsiverš. Ir ilgai klausėsi.

Ji žino viską. Ar beveik viską.

Žino apie juodąją tuštumą, kuri nuolat atsiveria mano sapnuose. Apie mano tariamus pasivaikščiojimus *Kazerskwir* pakraščiais. Dažnai mąstau, kad ir ji, matyt, sapnuoja ką nors panašaus, kad taip pat laikinai praranda atmintį, tai slegia ją ir persekioja. Visiems mums taip nutinka.

Nežinau, ar Fedorina buvo jauna. Visad ją mačiau šleivą, sulinkusią, dėmėtą kaip šliandra, metus užmiršta rūsyje. Net vaikystėje, kai ji mane priglobė, buvo jau panaši į sumukusią raganą. Po pilka palaida drapana karojo krūtys be pieno. Ji atkeliavo iš labai toli – ir laike, ir geografijoje. Išslydo iš supuvusių Europos įsčių.

Tai buvo seniai: aš stovėjau prieš sugriautą namą, kuris dar truputį rūko. Gal tai buvo mano tėvo, mano motinos namas? Juk ir aš turbūt turėjau šeimą. Bet aš, keturmetis, buvau vienut vienas. Žaidžiau su apdegusio lanko likučiais. Tai buvo ano karo pradžioje. Fedorina ėjo pro šalį, tempdama savo vežimėlį. Pamatė mane. Sustojo. Pasirausė maišelyje ir, ištraukusi gražų raudoną

tviskantį obuolį, padavė man. Sušveičiau vaisių kaip išbadėjęs. Fedorina mane užkalbino, sakė man žodžius, kurių nesupratau, kažko manęs klausė, bet į tuos klausimus nemokėjau atsakyti, lytėjo man kaktą ir plaukus.

Nusekiau įkandin senutės su obuoliais lyg įkandin fleitininko. Ji užkėlė mane ant vežimaičio, išspraudė tarp maišų, trijų prikaistuvių ir glėbelio šieno. Buvo ten ir triušis gražiomis tamsiomis akimis, jo pilvelis švelnus, šiltutėlis. Prisimenu, aš jį glosčiau, o jis nesipriešino. Dar prisimenu, kad Fedorina stabtelėjo ties sausakrūmiais apaugusiu posūkiu ir mano kalba paklausė, kuo aš vardu, pasisakė man savąjį – „Fedorina“ – ir, žvelgdama žemyn į tai, kas buvo likę iš mano kaimo, tarė:

– Gerai išžiūrėk, mažasis Brodekai, tu esi iš čia kilęs ir niekada daugiau čia negrįši, nes kaimo greit nebebus. Plačiai atmerk akis!

Tada kaip įmanydamas įsistebeilijau į negyvus gyvulius išputusiais pilvais, į visiems keturiems vėjams atvirus kluonus ir sugriuvusias sienas. Gatvėse dar buvo daugybė pajacų, tysančių išskėstomis rankomis ar susirietusių į kamuoliuką. Didelių pajacų, tačiau per atstumą jie atrodė man mažučiuikai. O paskui saulė kunkuliuojančiu auksu užliejo mano įbestą žvilgsnį, ir kaimo vaizdas išblėso.

Aš vis varčiausi lovoje. Aiškiai jaučiau, kad Emelija miega neką stipriau už mane. Užsimerkęs mačiau *Anderer* veidą, jo kūdros spalvos akis, putlius skruostus, tarsi nudažytus burnočiais, skystas garbanėles. Jaučiau jo žibuoklių aromatą.

Emelija sujudėjo. Ant skruosto ir lūpų pajutau jos alsavimą. Atsimerkiau. Jos vokai buvo suverti. Ji atrodė labai rami. Emelija tokia graži, kad aš dažnai svarstau, kuo nusipelniau, kad vieną dieną ji atkreipė į mane dėmesį. Tai jos dėka aš kadaise nenugrimzdau. Tai apie ją nuolatos galvojau būdamas stovykloje.

Tie, kurie mus sergėjo ir mušė, tolydžio kartojo, kad mes – tik mėšlas, menkesni už žiurkšūdžius. Mes neturėjom teisės žiūrėti jiems į veidą. Galvą visad reikėjo laikyti nuleidus žemyn ir nebyliai priimti smūgius. Kas vakarą jie pilstė sriubą į metalinius dubenėlius savo sarginiams šunims, medaus spalvos dogams iššieptais nasrais ir rausvomis akimis, iš kurių varvėjo ašaros. Mes turėjom stovėti keturiomis kaip šunys ir ryti tik burna – kaip šunys.

Dauguma tų, kurie buvo uždaryti su manimi, atsisakė tai daryti. Jie jau mirę. O aš lakiau kaip šuo, keturpėščias, burna. Ir aš gyvas.

Kartais, kai pasigerdavo ar neturėdavo ką veikti, sargybiniai smagindavosi, uždėję man antkaklį ir pavadėlį. Turėjau taip vaikščioti – su antkakliu ir pavadėliu. Turėjau „tarnauti“, suktis vilkeliu apie savo ašį, loti, iškarti liežuvį, laižyti jų batus. Sargybiniai nebevadino manęs Brodeku, bet Šunimi Brodeku. Ir leipo iš juoko. Dauguma tų, kurie buvo su manimi, nesutiko dėtis šunimis ir mirė – ar iš bado, ar nuo nepaliamamų sargybinių smūgių.

Nė vienas iš kitų kalinių jau seniai nebepratarė man nė žodžio. „Tu blogesnis už tuos, kurie mus saugo, tu – gyvulys, tu – mėšlas Brodekas!“ Kaip ir sargybiniai, jie kartojo, kad aš – nebe žmogus. Jie mirę. Visi mirę. O aš gyvas. Gal jie neturėjo jokios priežasties išgyventi? Jokios meilės giliai širdyje arba savo kaime? Taip, gal jie neturėjo jokios priežasties gyventi.

Galop sargybiniai naktimis ėmė rišti mane prie kuoliuko greta dogų būdos. Aš miegojau tiesiai ant žemės, dulkėse, dusdamas nuo šunų plaukų, jų alsavimo, šlapimo tvaiko. Virš manęs plytėjo dangus. Kiek toliau stebėjimo bokšteliai, sargybiniai, o dar toliau – laukai, tie laukai, kurie matyti dieną ir kuriuose neįtikėtinai įžūliai vėjyje banguoja javai, beržų guotai ir didelė šniokščianti upė, genanti sidabrinčius savo vandenį.

Bet iš tiesų aš buvau labai toli nuo ten. Nebuvau pririštas prie kuoliuko. Nebuvo jokio odinio antkaklio. Netysojau pusnuogis šalia dogų. Buvau mūsų namuose, mūsų guolyje greta šilto Emelijos kūno, o ne dulkėse. Mane gaubė šiluma, ir jaučiau, kaip jos širdis plasta prie pat manosios. Girdėjau jos balsą, tariantį man visus tuos meilės žodžius, kuriuos ji taip mokėjo atrasti mūsų kambario tamsoje. Dėl viso to aš ir grįžau.

Šuo Brodekas grįžo namo gyvas ir rado savo Emeliją, kuri jo laukė.